

МУҒАЛЛИМ ҲАМ ҮЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИҲ

Илимий-методикалық журнал



№ 5/2 2024

гуманитарные науки
естественные науки
технические науки



ISSN 2181-7138

МУҒАЛЛИМ ҲАМ ҮЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИЎ



Илимий-методикалық журнал

2024

5/2-сан

***Ўзбекстан Республикасы Министрлер Кабинети жанындагы
Жоқарғы Аттестация Комиссиясы Президиумының
25.10.2007 жыл (№138) қарары менен дизимге алынды***

***Қарақалпақстан Баспа сөз ҳәм хабар агентлиги тәрепинен
2007-жылы 14-февральдан дизимге алынды.
№01-044-санлы гуўалық берилген.***

Нөкис

5/2-сан 2024
октябрь

Шөлкемлестіріушілер:

**Қарақалпақстан Республикасы Халық билимлендиру Министрлиги,
ӨЗПИИИ Қарақалпақстан филиалы**

Редактор:

А. Тилегенов

Редколлегия ағзалары:

Мақсет АЙЫМБЕТОВ	Захия НАРИМБЕТОВА
Нағмет АЙЫМБЕТОВ	Хушбоқ НОРБҰТАЕВ
Айтмурат АЛЬНИЯЗОВ	Уролбой МИРСАНОВ
Сапардурды АБАЕВ	Сафо МАТЧОН
Адхамжон АБДУРАШИТОВ	Шукурулло МАРДОНОВ
Хайрулла АЛЯМИНОВ	Абдулхамид МИРЗАЕВ
Мавлюда АЧИЛОВА	Камаладин МАТЯКУБОВ
Байрамбай ОТЕМУРАТОВ	Алима МАТКАРИМОВА
Алишер АЛЛАМУРАТОВ	Арзы ПАЗЫЛОВ
Дилшодхўжа АЙТБАЕВ	Барлықбай ПРЕНОВ
Интизар АБДИРИМОВА	Қалыбай ПРИМБЕТОВ
Тўлкин АЛЛАЁРОВ	Раъно ОРИПОВА
Марифжон АХМЕДОВ	Бахтиёр РАХИМОВ
Умида БАҲАДИРОВА	Норим РАХМАНОВ
Фархад БАБАШЕВ	Мукаддас РАХМАНОВА
Ботир БОЙМЕТОВ	Дурдона РАХМАТУЛЛАЕВА
Гулзода БОЙМУРОДОВА	Светлана СМЕРНОВА (Москва, Россия)
Шахло БОТИРОВА	Феруза САПАЕВА
Комил ГУЛЯМОВ	Мухаббат САЛАЕВА
Маманазар ДЖУМАЕВ	Қахҳор ТУРСУНОВ
Асқар ДЖУМАШЕВ	Амина ТЕМИРБЕКОВА
Дилдора ДАВРОНОВА	Нурзода ТОШЕВА
Мухтар ЕРМЕКБАЕВ (Шимкент, Қазақстан)	Куанишбек ТУРЕКЕЕВ
Алишер ЖУМАНОВ	Тажибай УТЕБАЕВ
Гүлнара ЖУМАШЕВА	Саодат ТОШТЕМИРОВА
Холбой ИБРАГИМОВ	Амангелди УТЕПБЕРГЕНОВ
Шохида ИСТАМОВА	Мамбеткерим ҚУДАЙБЕРГЕНОВ
Умида ИБРАГИМОВА	Амангелди КАМАЛОВ
Алима КЕНЖЕБАЕВА (Тараз, Қазақстан)	Ризамат ШОДИЕВ
Джавдод ПҰЛАТОВ	Зафар ЧОРШАНБИЕВ
Ярмухаммат МАДАЛИЕВ (Шимкент, Қазақстан)	Рустам ФАЙЗУЛЛАЕВ
Меруерт ПАЗЫЛОВА	Дўстназар ХИММАТАЛИЕВ
Пердебай НАЖИМОВ	Тармиза ХУРВАЛИЕВА
Асқарбай НИЯЗОВ	Умид ХОДЖАМҚҰЛОВ
Сабит НУРЖАНОВ	Жавлонбек ХУДОЙБЕРГЕНОВ
	Гулрухсор ЭРГАСHEВА
	Гавхар ЭШЧАНОВА
	Қонысбай ЮСУПОВ

Shukurllayev J.M. Kichik voleybol sport turiga tayyorlash akmeologiyasini voleybolga integratsiyalash mexanizmining determinantlari va tamoyillari	676
Xo'janiyozov B. I., Zokirov R.O. Barkamol shaxsni voyaga yetkazishda oilaviy muhitning o'rni	680
Shermatov M.N. Yosh futbolchilarning jismoniy tayyorgarligini o'rganish va tezkorlikni rivojlantirish xususiyatlari	685
Nazarov A. I Umumta'lim maktablarida voleybolchilarni jismoniy tayorgarligini rivojlantirish asoslari	689
Achilov T. S. Kurash harakatlari texnika va taktikasi o'rgatish metodikasi	694
Норкулов Ш.М. Болалар спортида машғулотларга ўргатишнинг дастлабки босқич ва услублари	698
Turg'unov B. O'. Voleybol ta'lim yo'nalishida taxsil oluvchi talaba qizlarda kasbiy mahoratni rivojlantirish	702
Тургунов Б. Волейбол таълим йўналишида тахсил олувчи талаба қизларда касбий маҳоратларнинг шаклланишининг назарий-методик жиҳатлари	708
Arabjonov Sh.Sh. Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha iqtidorli bolalar bilan ishlash texnologiyasini	712
Abdullaev G'.A. O'rta masofalarga yuguruvchilarning musobaqa oldi mashg'ulotlarida qayta tiklanish jarayonlarini boshqarish	717
Usmonova Sh.T. Jismoniy tarbiya darslarida innovatsion ta'lim texnologiyalarini foydalanish	724
Xurramov E.E. Jismoniy madaniyat o'qituvchilarini innovatsion faoliyatga tayyorlashda xalqaro tajribalardan foydalanish	727
Allabergenov Z.U. Jangovor samboni texnik-taktik usullardan foydalanish masalasi	733
Raxmatullayev T.A. Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchisini kasbiy faoliyatga tayyorlash	739
Tursunqulov M.M. Yosh futbolchilarda tezlik fazilatini rivojlantirish uslublari	744
Tursunqulov M.M. 10-11 yoshgacha bo'lgan yosh futbolchilarning tezkorlik sifatini va texnikasini rivojlantirish masalasi	749
Худайберганов З.Б. Анализ влияния разнообразия стилей вольной борьбы на стратегии и результаты соревнований	754



KICHIK VOLEYBOL SPORT TURIGA TAYYORLASH AKMEOLOGIYASINI VOLEYBOLGA INTEGRATSIYALASH MEXANIZMINING DETERMINANTLARI, TAMOYILLARI

Shukurllayev J.M.

ChDPU p.f.f.d. (PhD), dotsent v/b.

Tayanch so'zlar: determinant, tamoyil, voleybol, akmeologiya, metodika, sifat, talaba, ilm, integratsiya, mexanizm, natija.

Ключевые слова: детерминант, принцип, волейбол, акмеология, методика, качество, ученик, наука, интеграция, механизм, результат.

Key words: determinant, principle, volleyball, acmeology, methodology, quality, student, science, integration, mechanism, result.

Резюме:

Mazkur maqolada kichik voleybol sport turiga tayyorlash akmeologiyasini voleybolga integratsiyalash mexanizmining determinantlari, tamoyillari bo'yicha ko'rsatma va takliflar keltirilgan.

Резюме:

В данной статье представлены рекомендации и предложения по детерминантам, принципам механизма интеграции акмеологии подготовки в малый волейбол как вид спорта.

Summary:

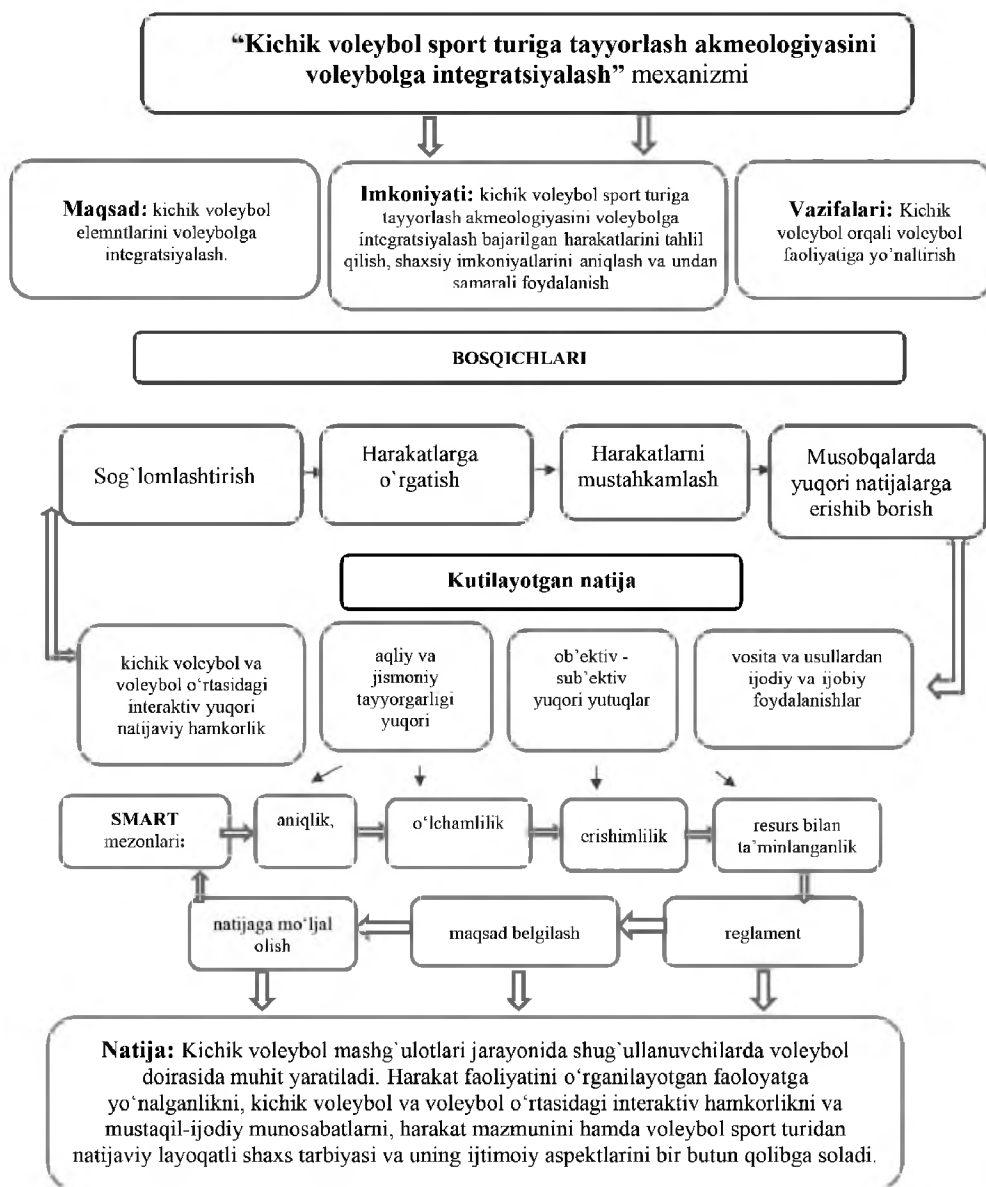
This article provides instructions and suggestions on the determinants, principles of the mechanism for integrating the acmeology of preparation for the sport of small volleyball into volleyball.

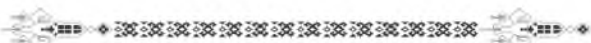
Kichik voleybol sport turiga tayyorlash akmeologiyasini voleybolga integratsiyalash - bu integrativ sifat bo'lib, u o'z ichiga o'quvchining faolligini va uning vektorining asosini aniqlovchi maqsad, qadriyatlar, motivlar, intilishlar va boshqalarni qamrab oladi.

Kichik voleybol sport turiga tayyorlash akmeologiyasini voleybolga integratsiyalash mexanizmi orqali voleybolga akmeologik yo'nalganlik – bu jismoniy tarbiya sohasida ham, keyingi hayot faoliyati sohasida ham maksimal darajada jismoniy sifatlarini (texnikum, oliy ta'lim tizimi, oliy ta'limdan keyingi ta'lim, kasbiy faoliyatda) o'z jismoniy sifatlarini namoyon qilishga, o'quvchini ilg'or rivojlanishga yunaltiruvchi tavsifi hisoblanadi.

Chunki mazkur yondashuv integratsiyasi o'quvchilarning jismoniy tayyorgarligini mo'tadil rivojlanishida hamda takomillashishida istiqbolli hisoblanadi. Ushbu sabab mazkur maqola mavzusini tanlashga asos bo'ldi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 3-noyabrda "Jismoniy tarbiya va sport sohasida kadrlarni tayyorlash hamda ilmiy tadqiqotlar tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori mazkur faoliyatni rivojlantirishga doir boshqa meyoriy-huquqiy hujjatlarda belgilangan vazifalarni amalga oshirishda mazkur maqolamiz muayyan darajada xizmat qiladi.





Akmeologik yondashuv asosida kichik voleybol sport turiga tayyorlash akmeologiyasini voleybolga integratsiyalashga yo'nalgan ta'lim – o'quv mashg'ulotlarida harakat texnikalarini anglash va bu borada nazariy va amaliy bilim doirasini kengaytirish, differensiallovchi tafakkurni shakllantirish, bilish ehtiyojlarni rivojlantirish hisoblanadi.

Kichik voleybol sport turiga tayyorlash akmeologiyasini voleybolga integratsiyalash mashg'ulotlarida shug'ullanuvchining jismoniy holat ko'rsatkichlari quyidagilardan iborat: tezlik, maydonni ko'rish kengligi, mo'ljalaga olish darajasi, salomatlik va jismoniy barkamollik, maxsus jismoniy tayyorgarlikning yuqori darajasi, sportga bo'lgan ehtiyoj, maxsus bilimlar, jismoniy fazilatlarini rivojlantirish, texnik harakatlarni shakllantirish va jismoniy yutuqlarni ta'minlaydi. Shu bilan birga, shug'ullanuvchining jismoniy sifatlari va madaniyatining organik elementi sifatida, jismoniy faollik akmeologiyaning tarkibiy qismlaridan biri sifatida ko'rib chiqiladi.

Kichik voleybol sport turiga tayyorlash akmeologiyasini voleybolga integratsiyalash mashg'ulotlarida shug'ullanuvchilarni jismoniy sifatlarini shakllantirishda amalga oshirilayotgan harakatlar majmui, pedagogik va psixologik, shuningdek, anatomik hamda fiziologik jihatlarni ham bir vaqtning o'zida qiyoslash imkoniyatini yaratib beradi. Buning natijasida o'quvchilarni jismoniy sifatlarini bir maromda kechishini, unda qo'llanilgan metod, vosita, shakl va tamoyillarni bir butun qolibga solishga imkon beradi.

Ushbu kichik voleybol sport turiga tayyorlash akmeologiyasini voleybolga integratsiyalash mexanizmining determinantlari quyidagilarni o'z ichiga oladi

shug'ullanuvchilarning jismoniy qobiliyatlarini maqsadli va ehtiyojga yo'nalgan hamkorlik shakllari va SMART mezonlari (aniqlik, o'lchamlilik, erishimlilik, resurs bilan ta'minlanganlik, reglament) maqsad belgilash va natijaga mo'ljal olish tamoyillariga ustuvorlik berish asosida takomillashtirish;

kichik voleybol sport turiga tayyorlash akmeologiyasini voleybolga integratsiyalash mexanizmi bo'yicha shug'ullanuvchilar xususiyatlari harakatlar majmui, qiyoslash, organizmni individual rivojlantirish, morfo-funksional jihatlarni hisobga olish kabi determinantlarga ustuvorlik berish asosida aniqlashtirish;

kichik voleybol sport turiga tayyorlash akmeologiyasini voleybolga integratsiyalashda adaptiv, refleksiv kompetentlik darajalarini boholash mezonlari hamda kichik voleybol elementlarini voleybolda qo'llay olish qobiliyatini akmeologik rivojlanish darajasining progress talablariga ko'ra takomillashtirish;

akmeologik yondashuv asosida shugʻullanuvchilarning jismoniy qobiliyatini kichik voleybol mashgʻulotlari vositasida sifatli pozitiv oʻzgarishni intensiv taʼminlaydigan muammoli, interfaol usullari va koʻnikmalarni rivojlantiruvchi adaptiv kompleks mashqlar tizimini shugʻullanuvchilarning fiziologik oʻsish parametrlari darajalariga integratsiyalash orqali takomillashtirish.

Mazkur determinantlar shugʻullanuvchilar jismoniy qobiliyatlarini bir maromda kechishini, unda qoʻllanilgan metod, vosita, shakl va tamoyillarni bir butun qolibga soladi, hamda voleybol elementlarini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Shu bois kichik voleybol sport turiga tayyorlash akmeologiyasini voleybolga integratsiyalash mashgʻulotlarida oʻquvchilarning jismoniy tayyorgarlik sifatlarini rivojlantirishda akmeologik oʻsish darajasini taʼminlovchi mezon sifatida oʻquv mashgʻulotlarini tizimlashtiradi va individual, shaxsiy hamda subʼektiv oʻzgarishlarga erishishda noaniqlik va salbiy xususiyatlarni bartaraf etishni taʼminlaydi.

Adabiyotlar:

1. Педагогик таълим инновацион кластери: таъриф, тавсиф, тасниф. Илмий рисола. Ғ.И. Мухамедов, У.Н. Ходжамқулов. ЧДПИ 2019.
2. Shukurllayev J.M. Voleybolga yosh talabalarni tanlashning uslubiy xususiyatlari. ta'lim fanlari bo'yicha akademik tadqiqotlar. № 1. 2020 yil 2 oktyabr.
3. Shukurllayev J.M. "Maktab o'quvchilarida jismoniy sifatlarni rivojlantirishda akmeologik yondashuvning didaktik asoslari (voleybol turi misolida)" PhD dissertatsiyasi Chirchiq-2023.
4. Shukurllayev J.M. Talabalarni ilmiy va kasbiy faoliyatga tayyorlashda akmeologik yondashuvning mazmuni. "XALQ TA'LIMI" ilmiy-metodik jurnali. 2023. № 5. B. 28-30.

ISSN 2181-7138

Т. Н. Қары Ниязий атындағы Өзбекстан педагогикалық
илим-изертлеу институтының Ж. Орынбаев атындағы Қарақалпақстан филиалы

**«МУҒАЛЛИМ ҲАМ ҮЗЛИКСИЗ
БИЛИМЛЕНДИРИЎ»**

№ 5/2

Нөкис — 2024

Басып шығыўға жуўапкер:

А. Тилегенов, С. Нуржанов

Баспаға таярлаған:

А. Тилегенов

Компьютерде таярлаған:

П. Реймбаев, З. Ниязымбетова

Мәнзил: Нөкис қаласы, Ерназар Алакөз көшеси №54

Тел.: +998 61 224-23-00, +998 61 224-01-34

e-mail: uznipnkkf@mail.uz,

mugallim-pednauk@mail.uz

www.mugallim-uzliksiz-bilim.uz

www.KRTEACH.UZ

Журналға келген мақалаларға жуўап қайтарылмайды, журналда жарияланған мақалалардан алынған үзиндилер «Муғаллим ҳәм үзликсиз билимлендириў» журналынан алынды, деп көрсетилиўи шәрт. Журналға 5-6 бет көлеминдеги материаллар еки интервалда TIMES NEW ROMAN шрифтинде электрон версиясы менен бирге қабыл етиледі. Мақалада келтирилген мағлыұматларға автор жуўапкер.

Оригинал-макеттен басыўға рухсат етилди 09.10.2024. Форматы 70x100¹/₈

«Таймс» гарнитурасында офсет усылында басылды.

Шәртли б.т. 31. Нашр. т. Нусқасы _____ Буйыртпа №